

A kognitív metaforaelmélet alkalmazása a magyar mint idegen nyelvben

---

Elméleti háttér, problémafelvetés, célok, hipotézis(ek)

A kognitív nyelvészet utóbbi évtizedekben tapasztalt előretörése természetesen az alkalmazott nyelvészet, s ezen belül az egyik legfontosabb diszciplína, az idegennyelv-tanítás területén is egyre inkább megmutatkozik. E nyelvtudományi paradigma holisztikus szemléletmódja arra is lehetőséget nyújt, hogy a jelentést ne csupán a nyelv, hanem az elme, sőt a társadalom és a kultúra szintjén vizsgáljuk (Kövecses 2006), elméleti alapjai igencsak kedveznek az idegennyelv-tanításban való alkalmazásának, ugyanis a nyelvi jelenségek motiváltságát hangsúlyozza, márpedig a nyelvtanítás során sokszor éppen a „miért?” bizonyul a legkellemetlenebb kérdésnek. Martin Pütz, a kognitív nyelvészet idegennyelv-tanítással kapcsolatos eredményeivel és perspektíváival összefoglalóan foglalkozó cikkében (2007) a kognitív felfogás jelentőségét a forma és jelentés közötti kapcsolat megteremtésében, azaz a formális és funkcionális nyelvpedagógiai igények szintetizálásában látja. Kiinduló hipotézisem tehát, hogy a kognitív nyelvészet kiválóan alkalmazható a magyar mint idegen nyelv oktatásában, ezen belül az idiomatikus kifejezések elsajátításában. Előadásomban a kognitív metaforaelmélet magyar mint idegen nyelvet illető alkalmazhatóságával foglalkozom s igyekszem a kérdést kifejezetten osztálytermi dimenzióba emelni, elsősorban idiomatikus kifejezéseket vizsgálva. Az idiómák kérdése nagy jelentőséggel bír a nyelvtanulásban, s annak meglehetősen problematikus részét képezi; az idiomatikus kifejezések a kognitív nyelvelméletben skaláris fogalom, azaz tágabban értelmezendő, s bár szokás e kifejezéseket a kompozicionalitás elvének ellentmondó opak konstrukcióknak tekinteni (mivel jelentésük valóban megjósolhatatlan), kognitív megközelítéssel az idegennyelv-tanításban is rávilágíthatunk motiváltságukra.

Módszertan

A kognitív nyelvészet nyelvpedagógiával kapcsolatos munkái elsősorban az angollal mint második nyelvvel foglalkoznak. E szakirodalmat vettem alapul, amikor az idiómák tanításának egyes induktív és deduktív módszereit kidolgoztam a magyar mint idegen nyelv dimenziójában. A klasszikus nyelvtanulási tematikákhoz illeszkedő AZ ÉLET UTAZÁS, A BOLDOGSÁG FELFELÉ IRÁNYULTSÁG, A TÁRSADALOM EMBERI TEST, A

TÁRSADALOM GÉP fogalmi metaforákra épülő idiomatikus kifejezések elsajátítását célzó feladatok mellett Lennon (1998) cikke alapján egy olyan feladatsort állítottam össze, melyben a literális és a figuratív olvasat kontrasztív nyelvészeti összevetése játssza a főszerepet a motiváltság kibontása mellett. Sweetser (1990) munkája alapján pedig a fizikai tapasztalatok $\approx$ mentális tapasztalatok mentén a TEST alapvető jelentőségű forrástartomány megfelelési rendszerét állítottam föl, mely szintén alkalmas lehet osztálytermi alkalmazásra.

Eredmények

Saját feladataim, az irodalom alapján kidolgozott mintagyakorlatok és osztálytermi tapasztalataim tanúsága szerint a kognitív metaforaelmélet jól alkalmazható a magyar mint idegen nyelvben.

Következtetések

A metaforaelmélet alkalmazása a következő előnyökkel jár a magyar mint idegen nyelv tanítása során:

- (1) a tanulók a vizsgálatok szerint jobban elsajátítják a metaforikus kifejezéseket, ha motiváltak, a forrás- és céltartományok tudatosításával ismertetjük meg azokat velük (Kövecses 2005);
- (2) tematikus csomagban, koherens fogalmi hálóban taníthatunk metaforikus nyelvi kifejezéseket, azaz strukturálhatjuk a szókincs bővítést;
- (3) magasabb nyelvi szinten a már meglévő szókincs hatékony, absztraktabb használatát is elősegíthetjük;
- (4) a problémamegoldó, kontrasztív szemléletre is építő, induktív módszerrel fejleszthetjük a tanulók fogalmi fogékonyságát, metaforikus kompetenciáját, s elősegíthetjük az adott kifejezések bevéődését

Irodalom

KÖVECSES ZOLTÁN 2005. A metafora: Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe. Typotex Kiadó, Budapest.

KÖVECSES ZOLTÁN 2006. Language, mind, and culture. Oxford University Press, Oxford.

LENNON, PAUL 1998. Approaches to the teaching of idiomatic language. *International Review of Applied Linguistics* 32: 11–30.

PÜTZ, MARTIN 2007. Cognitive Linguistics and Applied Linguistics. In: Geeraerts, Dirk and Hubert Cuyckens (eds). *Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford University Press, Oxford. 1139-1159.

SWEETSER, EVE 1990. *From Etymology to Semantics*. Cambridge University Press, Cambridge & New York.